

NADACE
OPEN SOCIETY FUND
PRAHA

10 Právní minimum pro zdravotníky

Trestní a přestupkové právo

Pacientky coby oběti domácího násilí přicházejí ke zdravotníkům nejčastěji po fyzickém napadení úderem pěstmi, kopy, potaháním za vlasy, vláčením za ruce, nohy, po fackování, strkání, kroucení rukama apod. a po takové intenzitě, že zdravotní stav pacientky vyžaduje lékařský zásah. Obvykle nejde o první napadení pacientky jejím partnerem a mnohdy se pacientka v předchozích případech podobného útoku nenechala nikam odvézt ani sama neodešla na ošetření, naopak skrývala před okolím své viditelné rány, snažila se „vyléčit“ doma a prvotní viditelné stopy agresivního chování svého partnera také omlouvala zcela jiným mechanismem vzniku. Na ošetření tak přichází oběť domácího násilí až s takovými následky po napadení, které na ní zanechalo viditelné stopy (modřiny, jizvy, popáleniny, zlomeniny, krev) a kdy jde o velmi bolestivé zranění, které vyžaduje urgentní lékařský zásah. Žena obvykle zajde na pohotovost (méně často ke svému praktickému lékaři) a mnohdy nejen kvůli ošetření samotnému, ale i s nadějí, že konečně najde sílu řešit své postavení a že tak bude lékařem zadokumentován a popsán její zdravotní stav jako následek brutálního řádění jejího partnera, který jí tato zranění způsobil.

Násilník bývá obvykle projednáván jako pachatel spáchání trestného činu týrání osoby žijící ve společném obydlí. Z **trestněprávního hlediska** dle zákona č. 40/2009 Sb. se domácím násilím rozumí týrání osoby blízké nebo jiné žijící s násilníkem ve společné domácnosti¹ s hrozcí trestní sazbou od 6 měsíců do 4 let nebo v případech kvalifikovaného jednání v rozmezí 2-8let či 5-12let podle závažnosti trestného chování.

Za „**týrání**“ ve smyslu trestního zákona se považuje zlé nakládání s druhou osobou, vyznačující se vyšším stupněm hrubosti a bezcitnosti a určitou trvalostí, které postižená osoba pro jeho krutost, bezohlednost nebo bolestivost pociťuje jako těžké příkoří. Trvalost pachatelova jednání je nutno posuzovat v závislosti na intenzitě zlého nakládání. Zákon nevyžaduje, aby šlo o jednání soustavné, ani není podmínkou, aby vznikly následky na zdraví. Důležité je, aby se takové jednání vyznačovalo vyšším stupněm necitelnosti, bezohlednosti a bolestivosti, a oběť ho pociťovala jako těžké příkoří. V trestním řízení se tedy posuzuje intenzita zlého nakládání. Společným obydlím může být nejen byt nebo dům, ale i chata, hotelový dům, vysokoškolská kolej apod.

V souvislosti s domácím násilím přicházejí v úvahu i posouzení jednání pachatele jako další jiné trestné činy, např. dle trestního zákoníku Násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci (§ 352), Nebezpečné vyhrožování (§ 353), Nebezpečné pronásledování (§ 354), Těžké ublížení na zdraví (§ 145), Ublížení na zdraví (§ 146), Těžké ublížení na zdraví z nedbalosti (§ 147), Ublížení na zdraví z nedbalosti (§ 148), Omezování osobní svobody (§ 171), Znásilnění (§ 185), Sexuální nátlak (§ 186) nebo Vydírání (§ 175) a jiné. Nově byla až od 1.1.2010 zavedena skutková podstata trestného činu Nebezpečné pronásledování – § 354 trestního zákoníku, který postihuje pronásledování

¹ § 199, zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

NADACE
OPEN SOCIETY FUND
PRAHA

(tzv. stalking), které bývá někdy pokračováním domácího násilí po odchodu oběti domácího násilím od násilného partnera.

Někdy i vážný případ domácího násilí ovšem skončí v přestupkovém řízení u obecního úřadu. Přestupkový zákon postihuje méně závažné porušení pravidel chování oproti trestnímu zákonu. **Podle přestupkového zákona** č. 200/1990 Sb. je v případech rodin ohrožených domácím násilím nejčastěji projednáván přestupek dle § 47 proti veřejnému pořádku (zejm.rušení nočního klidu) a dle ust. § 49 přestupek proti občanskému soužití. Za toto jednání může být uložena sankce ve formě napomenutí, pokuty nebo omezujícího opatření.

V přestupkovém řízení bývají nejčastěji projednáváno jednání násilníků kvalifikované jako přestupek proti občanskému soužití. Přestupku se dopustí ten,

- kdo jinému ublíží na cti tím, že ho urazí nebo vydá v posměch (zde hrozí pokuta max.do 5000,-Kč),
- kdo jinému z nedbalosti ublíží na zdraví (maximální hranice pro uložení pokuty činí 20.000,-Kč)
- ten, kdo úmyslně naruší občanské soužití vyhrožováním újmou na zdraví, drobným ublížením na zdraví, nepravdivým obviněním z přestupku, schválnostmi nebo jiným hrubým jednáním (maximální hranice pro uložení pokuty činí 20.000,-Kč.)

Jako schválnost dle § 49 odst. 1 písm. c) zákona o přestupcích byly např. projednávány skutky, kdy násilník odnesl osobní doklady (vysvědčení), schoval cestovní pas, odmontoval registrační značku vozidla, vyklidil skříň s oblečením oběti apod.

Povinná mlčenlivost

Jak bylo shora v této publikaci již uvedeno, zdravotní personál může významně přispět k informování oběti domácího násilí o jejích právech a možnostech řešení její situace. Proto je třeba vědět, v jakých případech nejste vázáni povinností mlčenlivosti a kdy musíte informace o napadení pacientky předat například policii či zdravotní pojišťovně a kdy nikoli.

Vzájemná důvěra mezi pacientkou a zdravotníkem je jednou z důležitých podmínek úspěšné léčby. Informace o zdravotním stavu pacientky budou patřit bezesporu k nejcitlivějším, neboť budou také často vycházet z popisu jejího rodinného prostředí a obnaží mnohdy do hloubky intimní oblasti jejího života. Oběti domácího násilí se navíc svěřily se skutečnostmi velmi osobního obsahu, které se třeba ani přímo nebudou vázat k aktuálnímu zranění, ale které tuto pacientku velmi tíží a bude mít potřebu se s nimi svěřit. Proto pro ni bude důležité, že se o obsahu jejího sdělení nedozví nikdo nepovolaný. Sdělení pacientky se zaznamenají do její zdravotní dokumentace. Zdravotník pak bude při plnění zákonné oznamovací povinnosti vycházet zejména ze zdravotnické dokumentace, která obsahuje velké množství velmi citlivých osobních údajů, jejichž zveřejnění v rozporu se zákonem by znamenalo v obvyklé situaci zásah do práva na soukromí pacientky. Proto zákonná úprava nakládání s citlivými informacemi označovanými mezi pacienty mnohdy jako tzv.lékařské tajemství, musí vycházet

NADACE
OPEN SOCIETY FUND
PRAHA

z principu ochrany soukromí a prolomení takové zásady ochrany soukromí jednotlivce musí být upraveno pouze výslovně v zákoně.

Povinná mlčenlivost zdravotnických pracovníků je koncipována jako obecný zákaz sdělovat **všechny** údaje, které jste se dozvěděli v souvislosti s poskytováním zdravotní péče při výkonu povolání. Povinná mlčenlivost zdravotnických pracovníků je totiž odrazem práva pacienta na ochranu jeho soukromí. Toto právo je na mezinárodní úrovni zakotveno v čl. 10 Úmluvy o lidských právech a biomedicíně², kterém je stanoveno, že každý má právo na ochranu soukromí ve vztahu k informacím o svém zdraví. V čl. 7 Listiny základních práv a svobod je upraven obecný princip ochrany integrity lidské osobnosti chápaný jako jeden celek duchovní, duševní a tělesné nedotknutelnosti. Ustanovení čl. 10 Listiny dále stanoví, že každý má právo na ochranu před neoprávněným zasahováním do soukromého a rodinného života a na ochranu před neoprávněným shromažďováním, zveřejňováním nebo jiným zneužíváním údajů o své osobě. Ústavní ochrana před neoprávněným shromažďováním, zveřejňováním nebo jiným zneužíváním těchto údajů, je zaměřena proti zneužití nejen ze strany veřejné moci, ale i jakékoliv jiné další osoby či soukromého subjektu.³ Právě k tomuto účelu je v řadě zákonů stanovena povinnost mlčenlivosti nejen pro oblast zdravotnictví, ale i pro advokáty, notáře, daňové poradce apod.

Ovšem zákon o zdravotních službách a trestní zákon z této povinnosti umožňuje výjimky, kterými jsou zejména oznamovací povinnost vůči jiným orgánům. Povinná mlčenlivost se samozřejmě také nevztahuje na údaje, které zdravotnický pracovník sdělí s výslovným předchozím souhlasem pacientky.

Povinné mlčenlivosti je zdravotník zproštěn pouze tehdy, pokud

- a) sděluje informace se souhlasem pacienta. Tento souhlas musí být sdělen přímo ošetřujícímu lékaři a pacientka musí být plně svéprávná / způsobilá k právním úkonům. Za nezletilé uděluje souhlas zákonný zástupce.
- b) má oznamovací povinnost na základě zvláštního zákona, a to zejména :
 - povinnost hlásit orgánům činným v trestním řízení (policii, soudům, státním zastupitelství) podezření ze spáchání trestného činu
 - povinnost hlásit zdravotním pojišťovnám úrazy a jiná zdravotní poškození, je-li zde podezření, že byla způsobena jinou fyzickou či právní osobou

Ve většině případů ve vztahu k soudům, policii či státnímu zastupitelství bude možné vyhovět žádostem těchto orgánů pouze tehdy, budou-li mít k dispozici souhlas pacienta s podáním takové informace. *Pokud si např. soud vyžádá v rámci řízení o*

² Úmluva na ochranu lidských práv a důstojnosti lidské bytosti v souvislosti s aplikací biologie a medicíny, přijatá v roce 1997, v České republice přijata pod č. 96/2001 Sb.m.s. (dále též „Úmluva“)

³ náleží Ústavního soudu I. ÚS 512/02, sv. č. 28, náleží č. 143, str. 271 – právo jednotlivce na tzv. informační sebeurčení a teze, že jen osoba sama je oprávněna rozhodnout o tom, jaké údaje o sobě poskytne.

NADACE
OPEN SOCIETY FUND
PRAHA

rozvodu zprávu o zdravotním stavu manželky jakožto pacientky, je třeba, abyste měli k dispozici před podáním zprávy její souhlas.

Trestní zákon č. 40/2009 Sb. v platném znění stanoví povinnost oznamovací tj. povinnost hlásit některé trestné činy, o nichž se každý tj. i rovněž zdravotník hodnověrným způsobem dozví, a to pokud jde o možnosti:

- 1) že byly takové trestné činy již spáchány a mezi ně v případě domácího násilí patří zejména tyto:
 - trestný čin týrání svěřené osoby § 198 tr.z.
 - trestný čin těžkého ublížení na zdraví § 145 tr.z.
- 2) zákon dále ukládá povinnost oznámit i přípravu a páchaní trestného činu a zamezit tak spáchání a dokončení jako tzv. nepřekažení takového trestného činu a v případě domácího násilí mezi ně patří zejména tyto trestné činy:
 - vraždy § 140, zabití §141 tr.z.
 - těžkého ublížení na zdraví § 145 tr.z.
 - vydírání § 175/3,4 tr.z.
 - znásilnění § 185 tr.z.
 - pohlavního zneužití § 187 tr.z.
 - týrání svěřené osoby § 198 tr.z.

To lze učinit nejen svou vlastní aktivitou, ale především bezodkladným oznámením orgánům činným v trestním řízení (policie, státní zastupitelství). Ten, kdo tuto povinnost nesplní, se sám dopouští trestného činu. Oznamovatel je povinen pravdivě sdělit skutečnosti, které týrání dítěte nasvědčují, aniž by odpovídal za to, zda se spáchání činu podaří prokázat.

Praktické pro zdravotníky bude zřejmě zaslat oznámení na policii či státnímu zastupitelství prostřednictvím svého nadřízeného nikoli individuálně. Pokud tedy ohlásíte zákonem stanovené skutečnosti, nebude se jednat o porušení povinné mlčenlivosti.

Samotný trestný čin týrání osoby žijící ve společném obydlí dle § 199 tr.zákona nespadá do povinnosti oznamovací a tudíž se na jednání pachatele, o němž se dozví zdravotník z popisu pacientky, vztahuje povinnost mlčenlivosti. Praktičtější využití ve zdravotnictví má oznamovací povinnost pro jednání, které lze podřadit pod trestný čin týrání svěřené osoby. *Proto např. pokud přijde na ošetření žena s dítětem, které bude zraněné a bude mít i starší známky po napadení, bude vaší povinností učinit oznámení na policii.*

Oznamovací povinnosti v případech pohlavního zneužívání nezletilých dětí se podrobněji věnuje např. článek JUDr. Jana Macha pod názvem Znásilnění a pohlavní zneužití dítěte: hlásit či nehlásit?, který byl uveřejněn v časopise Tempus Medicorum v červnu 2011. Článek lze stáhnout na adrese http://www.lkcr.cz/doc/tempus_file/tempus_11_06-64.pdf.

- c) Zákon dále výslovně uvádí osoby, které mohou nahlížet do zdravotnické dokumentace pacientky a tím dochází také k prolomení zásady povinné mlčenlivosti. Zákon toto umožní např. revizním lékařům zdravotních pojišťoven nebo soudním znalcům v rámci soudního řízení trestního či civilního. *Pokud bude tedy soudem ustanoven soudní znalec k posouzení závažnosti zranění a zdravotních*

NADACE
OPEN SOCIETY FUND
PRAHA

následků pacientky po napadení jejím partnerem, musíte i bez souhlasu pacientky zpřístupnit její zdravotní dokumentaci.

Neoprávněné nakládání s osobními údaji pacienta

Zdravotnický pracovník má stanovenou povinnost mlčenlivosti v poměrně širokém rozsahu: je povinen zachovat mlčenlivost o **všech** skutečnostech, o kterých se dozvěděl při výkonu svého povolání, pokud k nim nemá souhlas pacientky.

Proto jiné než zákonem povolené a vyžadované prolomení zásady mlčenlivosti naopak trestní zákon hlídá a sankcionuje. Jestliže totiž někdo údaje o jiném, získané v souvislosti s výkonem svého povolání, sdělí nebo zpřístupní a poruší tím zákonem stanovenou povinnost mlčenlivosti, dopouští se trestného činu. Pro tento trestný čin stanoví zákon trest odnětí svobody až na jeden rok, nebo zákaz činnosti, nebo peněžitý trest. Odnětím svobody až na dvě léta bude potrestán ten, kdo takovým jednáním způsobí jinému vážnou újmu na právech nebo spáchá tento čin tiskem, filmem, rozhlasem, televizí či obdobně účinným způsobem, nebo spáchá-li jej porušením povinností vyplývajících z jeho povolání.

Proto bude praktičtější jakékoli pochybnosti o povinnosti ohlásit/ neohlásit trestný čin raději projednat s nadřízeným a příp. ohlášení policii provést v součinnosti s ním. V případech hraničních se osvědčila metoda mezioborové spolupráce a projednání znaků daného případu a s tím spojené oznamovací povinnosti s právníkem.

Pokud je lékař žádán o určitou informaci policií, soudem a nejedná se o případ, kdy má ohlašovací povinnost, smí vyhovět takové žádosti pouze tehdy, pokud mu tento žádající orgán osvědčí, že pacientka s jeho žádostí o vyžádání informací souhlasí.

Přítomnost dítěte u násilí v rodině a OSPOD

Orgán sociálně právní ochrany dětí zajišťuje zejména ochranu práv dětí na příznivý vývoj a řádnou výchovu a chrání jejich oprávněné zájmy. Zároveň tento orgán má povinnost chránit děti, které jsou ohrožovány násilím mezi rodiči nebo jinými osobami odpovědnými za jejich výchovu, případně násilím dalších osob. Předním hlediskem sociálně-právní ochrany je *zájem a blaho dítěte* (§5).

Nejen policie a soudy, ale i orgán sociálně právní ochrany dětí (OSPOD) má ze zákona dle § 6 zákona č. 359/1999 Sb. nárok na informace o dítěti,

- na **kterém byl spáchán trestný čin** ohrožující život, zdraví, svobodu, jejich lidskou důstojnost, mravní vývoj nebo jmění, nebo je podezření ze spáchání takového činu (například ublížení na zdraví, pohlavní zneužívání, ohrožování mravní výchovy mládeže)
- které jsou ohrožovány **násilím mezi rodiči** nebo jinými osobami odpovědnými za výchovu dítěte, popřípadě násilím mezi dalšími fyzickými osobami

NADACE
OPEN SOCIETY FUND
PRAHA

Ovšem to jen pokud tyto skutečnosti trvají po takovou dobu nebo jsou takové intenzity, že nepříznivě ovlivňují vývoj dětí nebo jsou anebo mohou být příčinou nepříznivého vývoje dětí.

Zákon tedy neupravuje povinnost oznamovací, ale dává právo každému, kdo přijde do kontaktu s dětmi, obrátit se na orgán sociálně právní ochrany dítěte a upozornit na porušení povinností nebo zneužití práv vyplývajících z rodičovské zodpovědnosti, nebo na skutečnosti, že na dětech byl spáchán trestný čin ohrožující život, zdraví, jejich lidskou důstojnost, mravní vývoj nebo je podezření ze spáchání takového činu a nebo že děti jsou ohrožovány násilím mezi rodiči nebo jinými osobami odpovědnými za výchovu dítěte, popřípadě násilím mezi dalšími fyzickými osobami. Samozřejmě, že o všech úrazech, u kterých je podezření z týrání dítěte, zneužívání dítěte nebo ze zanedbávání péče o něj, je zdravotnické zařízení povinno pořádat záznam, který pak zasílá příslušnému orgánu sociálně právní ochrany dítěte.

Dále má OSPOD nárok i na sdělení informací podle § 53 stejného zákona, podle kterého jsou na **výzvu** těchto orgánů sociálně-právní ochrany právnické osoby, zejména školy, školská, **zdravotnická a jiná** obdobná zařízení, povinni sdělit bezplatně údaje potřebné podle tohoto zákona pro poskytnutí sociálně-právní ochrany nebo pro účely rozhodování o vydání pověření, nebrání-li tomu zvláštní právní předpis. Povinnosti zachovávat mlčenlivost podle zvláštního právního předpisu se nelze dovolávat, jestliže mají být sděleny údaje o **podezření z týrání, zneužívání dítěte nebo ze zanedbávání péče o něj**.

Vzhledem k tomu, že zdravotnické zařízení se může dovolávat povinné mlčenlivosti jen v určitých případech, bude nezbytnou součástí žádosti orgánu OSPOD i odůvodnění, pro jaký účel informace vyžaduje.

Informační povinnost veřejné zdravotní pojišťovně

Dalšími ze subjektů, kterým zákon zajistil právo na informace bez ohledu na povinnou mlčenlivost, jsou zdravotní pojišťovny. Pojišťovny mají dle zákona č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění, v platném znění zejména právo na informace o

- vyúčtování poskytnuté zdravotní péče
- úrazech nebo jiných poškození zdraví osob, kterým byla poskytnuta zdravotní péče, pokud mají důvodné podezření, že úraz nebo jiné poškození zdraví byly způsobeny jednáním právnické nebo fyzické osoby.

Jedná se tedy o dva samostatné druhy informací:

- 1) informace potřebné k vyúčtování plateb od zdravotnických pojišťoven, kdy je pojišťovně vykazována činnost a vyúčtován nárok na zaplacení
- 2) informace, které potřebuje pojišťovna, aby mohla uplatňovat regresní nároky vůči osobám, kteří svým zaviněným protiprávním jednáním způsobily škodu pacientům ošetřeným ze zdravotního pojištění.

Nejednoznačná je situace v případě, že sama pojišťovna vyžaduje o pacientovi jako svém pojištěnci informace, které nelze podřadit pod shora uvedené výjimky. Z mého pohledu bude třeba ke každé jiné vyžádané informaci vyžadovat souhlas pacienta. V praxi ovšem není k této otázce jednotný výklad, a objevují se i názory, že za souhlas lze považovat již

NADACE
OPEN SOCIETY FUND
PRAHA

skutečnost, že pacient uzavřel svým podpisem s touto pojišťovnou smlouvu a není nutno si vyžádat samostatný souhlas jinou formou.

U všech shora vyjmenovaných výjimek zákonem uložené povinnosti mlčenlivost se ve většině případů bude jednat o informace o pacientovi, které je zdravotnický pracovník nucen zcela sám subjektivně vyhodnotit (např. zranění bylo způsobeno protiprávním jednáním jiné osoby, které je lékař povinen oznámit, dále vyhodnotit, zda je tu důvodné podezření, nějaké významné skutečnosti apod.) a proto se musí každý zdravotník spolehnout na své zkušenosti, posouzení konkrétní situace a svůj vhled na věc z hlediska svého zdravého rozumu. Za takovéto subjektivní hodnocení může být totiž zdravotnické zařízení nebo dokonce i zdravotnický pracovník sankcionováni. Nesplnění oznamovací povinnosti může být kvalifikováno jako správní delikt, za který odpovídá zdravotnické zařízení, nebo dokonce nesplněním oznamovací povinnosti může být naplněna skutková podstata trestného činu neoznámení trestného činu.

Proto by se učiněné oznámení mělo stát součástí zdravotnické dokumentace pacienta. S ohledem na zmíněnou a velmi nutnou důvěru mezi zdravotnickým personálem a pacientkou ovšem může takovéto oznámení křehký vztah důvěry narušit a nevratně poškodit, což se může promítnout do procesu léčení pacientky.

Povinná spolupráce se soudy ano či ne?

Nejčastější pochybnosti se vztahují k názoru, podle něhož by měli zdravotničtí pracovníci vždy povinnost spolupracovat s orgány činnými v trestním řízení, podávat na jejich dožádání informace o zdravotním stavu pacientů nebo i svědčit v soudním řízení. Opak je pravdou- zdravotníci mají povinnou zákonem uloženou mlčenlivost, kterou bez souhlasu pacienta nemohou porušit, jestliže jim průlom do této povinnosti neuloží zákon. Nejčastěji se informace o zdravotním stavu pacientky vyžadují orgány činnými v trestním řízení či civilními soudy tam, kde se posuzují následky jednání spáchaného jako trestný čin, jeho rozsah, popřípadě dopad na poškozeného.

Pokud jde o úpravu poskytování informací o zdravotním stavu pacientky obsažených ve zdravotnické dokumentaci, ta je odděleně upravena v zákoně pro trestněprávní a civilní řízení.

Právní úprava dává soudům v trestním řízení jednoduší přístup ke zdravotnické dokumentaci a tím i informacím o zdravotním stavu pacientky. Státní orgány, právnické a fyzické osoby jsou povinny bez zbytečného odkladu, a nestanoví-li zvláštní předpis jinak, i bez úplaty vyhovovat dožádáním orgánů činných v trestním řízení při plnění jejich úkolů. Státní orgány jsou dále povinny neprodleně oznamovat státnímu zástupci nebo policejním orgánům skutečnosti nasvědčující tomu, že byl spáchán trestný čin. Plnění povinností podle odstavce 1 lze odmítnout s odkazem na povinnost zachovávat tajnost utajovaných informací chráněných zvláštním zákonem nebo státem uloženou nebo uznanou povinností mlčenlivosti; to neplatí, jen tehdy, *jestliže osoba, která tyto povinnosti má, by se jinak vystavila nebezpečí trestního stíhání pro neoznámení nebo nepřekažení trestného činu, nebo při vyřizování dožádání orgánu činného v trestním řízení o trestném činu, kde dožádaná osoba je současně oznamovatelem trestného činu.*

NADACE
OPEN SOCIETY FUND
PRAHA

Za státem uznanou povinností mlčenlivosti se podle tohoto zákona nepovažuje taková povinnost, jejíž rozsah není vymezen zákonem, ale vyplývá z právního úkonu učiněného na základě zákona.

Trestní řád ukládá tedy všem povinnost vyhovovat dožádáním orgánů činných v trestním řízení, nicméně stanoví, že tímto není dotčena povinnost zachovávat státem uloženou nebo uznanou povinnost mlčenlivosti. Z čehož lze jistě dovodit, že uvedená oznamovací povinnost **se nevztahuje na** zdravotnická zařízení a ani na zdravotnické pracovníky, kterým zákon o veřejném zdraví ukládá povinnost zachovávat mlčenlivost o skutečnostech, o nichž se dozvěděli při výkonu svého povolání. Proto bez souhlasu pacientky nemohou zpřístupnit soudu žádné informace o jejím ošetření a zranění.

Obdobný závěr se týká rovněž možnosti zdravotnických pracovníků vystupovat v roli svědka. Trestní řád upravuje případy zákazu výslechu svědka, který nesmí být vyslýchán též tehdy, jestliže by svou výpověď porušil státem uloženou nebo uznanou povinnost mlčenlivosti, ledaže byl této povinnosti příslušným orgánem nebo tím, v jehož zájmu tuto povinnost má, zproštěn.“ Opět to znamená, že bez souhlasu pacientky nesmí zdravotnický pracovník učinit svědeckou výpověď.

Ze shora uvedeného proto vyplývá závěr, že zdravotničtí pracovníci nejsou povinni automaticky spolupracovat s orgány činnými v trestním řízení ani podávat svědectví, pokud nebudou zproštěni povinné mlčenlivosti přímo pacientkou.

V trestním řízení může soud zprostit zdravotnické pracovníky povinné mlčenlivosti a ti jsou pak povinni vyhovět dožádání orgánu činných v trestním řízení. Po souhlasu soudu jsou povinni vydat vyžadované důkazy a zároveň i svědčit ve věci. K této otázce se vyjadřoval nálezn Ústavního soudu sp.zn. I. ÚS 321/06, který mimo jiné uvádí: „*Ve vztahu k mlčenlivosti založené § 55 odst. 2 písm. d) zákona o péči o zdraví lidu je nutné informace pro trestní řízení vyžadovat postupem podle § 8 odst. 5 trestního řádu.*“

V civilním řízení, ve kterém se mimo jiné řeší občanskoprávní, pracovněprávní a rodinně-právní spory, se postupuje podle § 124 občanského soudního řádu, ve kterém je stanoveno, že dokazování je třeba provádět tak, aby bylo šetřeno státní, hospodářské, služební tajemství a státem uznávaná povinnost mlčenlivosti. Proto je možné provést výslech zdravotníka jako svědka jen tehdy, jestliže vyslýcháného zprostil povinnosti zachovat mlčenlivost ten, v jehož zájmu má tuto povinnost (pacient).

Tudíž ani v civilním řízení není zdravotnický pracovník oprávněn ani povinen bez souhlasu pacienta sdělit soudu informace, na které se vztahuje povinná mlčenlivost. Za dostatečné se v praxi považuje sdělení soudu, že pacient udělil souhlas do protokolu.

Proto se v civilním řízení stává, že v těchto případech **soud určí soudního znalce** v oboru zdravotnictví, který je oprávněn do zdravotní dokumentace nahlížet a následně sdělí soudu potřebné informace ve svém znaleckém posudku. Smyslem ustanovení soudních znalců v řízení je, aby svými odbornými znalostmi v oboru objasnili soudu zdravotnické otázky důležité pro jeho rozhodnutí. Znalcem v těchto případech bývá obvykle lékař zapsaný v seznamu soudních znalců. Znalci jsou pro objasnění odborných otázek přibíráni také v trestním řízení. Zásada minimalizace zásahu do soukromí se tak přesouvá na soudního znalce, který je povinen ve svém posudku uvádět pouze nezbytné informace a dále je *sám povinen zachovat mlčenlivost* o všech informacích, které se během vypracovávání posudku dověděl (§ 6 odst. 2 zákona č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících, v platném znění)

NADACE
OPEN SOCIETY FUND
PRAHA

V trestním i v civilním řízení má znalec určený rozhodnutím soudu právo na nahlížení do zdravotnické dokumentace bez souhlasu pacienta, ovšem pouze v rozsahu nezbytném pro splnění konkrétního úkolu. Na rozdíl od trestního řízení, znalci zvolení některou stranou civilního sporu mají přístup pouze do dokumentace na základě souhlasu pacienta, tedy zpravidla do dokumentace strany, která je zvolila a posudek u nich objednala.

Domácí násilí je pro oběť velmi zákeřné. Na osobu ohroženou domácím násilím útočí v bezpečí domova blízký člověk, s nímž byla a je oběť propojena nejen trvajícím citovými vazbami, dále společnými dětmi, majetkem, společnými účty či dluhy, ale především společným místem bydlení. Místem intimního zázemí, kde se ovšem namísto klidu a bezpečí tento domov změnil v prostor plný strachu a bolesti a hrůzy. Proto je třeba, aby zdravotní pracovníci, kteří mnohdy jako první naváží s obětí důvěrnější pohovor, byli informováni o svých právech a povinnostech a tudíž o možnostech spočívajících v jejich pomoci takové oběti nastoupit cestu řešení své někdy velmi trpké situace.

JUDr. Iva Pavlíková, PhD.

